

Agnieszka Metelska

Przegląd czasopism prawniczych

Palestra 50/3-4(567-568), 210-215

2005

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZEGLĄD
CZASOPISM
PRAWNICZYCH

Państwo i Prawo, nr 1, 2005 r.

Artykuł „Zobowiązania międzynarodowe Polski a koncepcja przywrócenia kary śmierci” jest merytorycznym komentarzem do dyskusji: czy możliwe jest przywrócenie kary śmierci w Polsce w świetle naszych zobowiązań międzynarodowych. Autorki – Katarzyna Bagan-Kurluta i Grażyna B. Szczygieł, szczegółowo przedstawiają historię stosowania kary śmierci – jako najstarszej z kar i jednocześnie najbardziej kontrowersyjnego narzędzia zwalczania przestępczości. Walka o jej zniesienie – bądź ograniczenie orzekania – podjęta została w XVIII w. Dziś w aspekcie rozbudowanej ochrony praw człowieka przestała być domeną poszczególnych państw. Stała się problemem globalnym. Polska w roku 1998 dołączyła do grona tych państw, które urzeczywistniają standard maksymalny prawa do życia przez eliminację z katalogu kar kary śmierci. Kodeks karny, który wszedł w życie w 1998 r., nie przewiduje kary śmierci. Tymczasem żądanie przywrócenia kary śmierci pojawiło się w Parlamencie za sprawą Klubu Poselskiego PiS, który w sierpniu 2004 r. złożył projekt odpowiedniej ustawy. Jak wygląda to w aspekcie naszych międzynarodowych zobowiązań, czy zagrożone byłoby nasze członkostwo w UE? Polska jest stroną Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Podstawowych Wolności. Stała się także stroną Protokołu Szóstego do Konwencji Europejskiej, który wyznacza maksymalny standard ochrony prawa do życia. Dzisiejsze dyskusje na temat przywrócenia kary śmierci są jednak bezprzedmiotowe. Zgodnie z normą konwencyjną, Protokół Szósty może być wypowiedziany dopiero po upływie 5 lat, a wszedł on wobec Polski w życie 1 listopada 2000 r. Wypowiedzenie Konwencji może spowodować usunięcie Polski z Rady Europy. Poszanowanie praw człowieka decyduje również o członkostwie w Unii. Traktaty unijne nie przewidują wprowadzenia możliwości usunięcia państwa z grona członków, lecz zawieszenie w prawach członka. Niemożliwa byłaby ratyfikacja przez Polskę Konstytucji UE i tym samym wprowadzenie jej w życie w państwach unijnych.

Marlena Sakowska i Anna Młynarska-Sobaczewska piszą o „klauzuli prasowej z ustawy o ochronie danych osobowych jako gwarancji wolności wypowiedzi”. Tzw. klauzula prasowa – albo inaczej „przywilej medialny” – wprowadzona została nowelizacją z 22 stycznia 2004 r. Celem tej regulacji było złagodzenie napięć powstających pomiędzy ochroną danych oso-

bowych a swobodą ich wykorzystywania – głównie w działalności dziennikarskiej. Była też rezultatem zaleceń Komisji Europejskiej, która zwracała uwagę na brak w naszej ustawie instytucji przywileju medialnego.

Państwo i Prawo, nr 2, 2005 r.

„Państwo upadłe” jest jednocześnie przykładem pojęcia, które ma podwójne znaczenie – empiryczne i normatywne. Z jednej strony mamy do czynienia z faktycznym zjawiskiem, z drugiej „państwo upadłe” jest do pewnego stopnia zaprzeczeniem i podważeniem paradygmatu „państwa normalnego”. Jerzy Zajadło w publikacji „Prawo międzynarodowe wobec problemu państwa upadłego” dowodzi, że immanentną cechą tego procesu jest upadek porządku państwowego, społecznego i gospodarczego, masowe naruszenia praw człowieka, wewnętrzne konflikty zbrojne, fragmentaryzacja społeczeństwa. Degradacja państwa przebiega od państwa słabego (*weak state*), przez państwo upadające (*failing state*) aż po państwo upadłe (*failed state*) lub wręcz całkowitą katastrofę państwowości (*collapsed state*). Dla przykładu *weak states* to Boliwia, Ekwador, Paragwaj, Ghana, Nigeria, Białoruś, Gruzja, Tadżykistan, Turkmenia. Do *failing states* zalicza się Haiti, Kolumbia, Irak, Indonezja, Korea Płn. *Failed states*: Demokratyczna Republika Kongo, Sudan, Afganistan. Katastrofa państwowości nastąpiła w Somalii. W państwach upadłych następuje „prywatyzacja władzy” – państwowy monopol przymusu przechodzi w sposób niekontrolowany w ręce struktur etnicznych, rodzinnych klanów, uzbrojonych band, lokalnych watażków itp.

Marcin Dąbrowski analizuje zależności pomiędzy „Obywatelstwem polskim a obywatelstwem Unii Europejskiej”. Istotą obywatelstwa Unii jest przyznanie obywatelom państw należących do UE szczególnych praw, w tym rozszerzenie ochrony jednostki. Obywatelstwo UE uzupełnia obywatelstwo krajowe, nie zastępując go jednak. Jest więc elementem dodatkowym, strukturą nadbudowaną nad obywatelstwem państw członkowskich. Unijną tematyką zajmuje się także Anna Mokrysz-Olszyńska w artykule „Swoboda promocji a ochrona przed nieuczciwymi praktykami handlowymi w projektach prawa Unii Europejskiej”. Propozycja dyrektywy o nieuczciwych praktykach handlowych, z czerwca 2003 r., wprowadza ogólny zakaz nieuczciwych praktyk w relacjach przedsiębiorca–konsument. Zawiera jednolitą definicję nieuczciwej praktyki, zwłaszcza w odniesieniu do dwóch kategorii praktyk handlowych: wprowadzających w błąd oraz agresywnych.

Przegląd Sądowy, nr 2, 2005 r.

Stanisław Biernat zajmuje się „Europejskim orzecznictwem sądów polskich przed przystąpieniem do Unii Europejskiej”. Rozważa powiązania pomiędzy naszym orzecznictwem a działalnością judykacyjną Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w Luksemburgu (ETS). Analiza orzecznictwa sądów polskich dotyczy kilkuletniego okresu poprzedzającego nasze przystąpienie do UE. W konkluzji autor stwierdza, że polskie sądy nie są jeszcze przygotowane do prawidłowego wykonania nowych obowiązków. Wielu sędziów, zwłaszcza niższych instancji, nie ma jeszcze dostatecznej znajomości prawa europejskiego. Nie są oni jeszcze przygotowani do interpretowania i stosowania unijnych ustaw. Przyczyn jest wiele: prawo europejskie dopiero od kilku lat wykładane jest na polskich uniwersytetach. Liczne

szkolenia dla sędziów są często zbyt abstrakcyjne i akademickie. Obecnie polskie sądy mogą kierować pytania do Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości w ramach procedury prejudycjalnej. Przed przystąpieniem do UE możliwości takiej nie miały. „Pojęcie działalności gospodarczej na gruncie nowej ustawy o swobodzie działalności gospodarczej” analizuje Marek Szydło. Pod rządami poprzednio obowiązujących ustaw: o działalności gospodarczej oraz prawo działalności gospodarczej, kontrowersyjne było to, czy zawarte w tych ustawach definicje działalności gospodarczej zostały sformułowane jedynie na użytek tych konkretnych aktów prawnych, czy też mają one znaczenie bardziej uniwersalne? I powinny być wykorzystywane również na potrzeby innych ustaw. Rozstrzygnięcie tego dylematu na gruncie obecnej ustawy o swobodzie działalności gospodarczej jest znacznie łatwiejsze, gdyż jej art. 2 stanowi, że „działalnością gospodarczą jest zarobkowa działalność wytwórcza, budowlana, handlowa, usługowa oraz pozyskiwanie, rozpoznawanie i wydobywanie kopalin ze złóż, a także działalność zawodowa wykonywana w sposób zorganizowany i ciągły”. Nie ma już zatem dawnego sformułowania: „działalnością gospodarczą w rozumieniu ustawy jest ...”. Zawarta w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej definicja ma charakter zdecydowanie uniwersalny i jej znaczenie daleko wykracza poza potrzeby tego konkretnego aktu prawnego. Powinna być stosowana tam, gdzie odrębne przepisy odwołują się do pojęcia „działalności gospodarczej” i nie zawierają własnej definicji tego pojęcia.

W ramach działu Prawo Wspólnoty Europejskiej Krzysztof Kowalik przedstawia „Kompetencję Wspólnoty Europejskiej w zakresie prawa prywatnego międzynarodowego”. Podsumowując, autor zwraca uwagę na stały wzrost kompetencji Wspólnoty do ujednolicania norm kolizyjnych państw członkowskich.

Glosa – Przegląd Prawa Gospodarczego, nr 1, 2005 r.

Aleksander Stuglik podejmuje temat „Odpowiedzialności wydawcy za treść publikacji w orzecznictwie polskim i amerykańskim”. Wydawcy publikują treści na ogół dostarczane przez podmioty zewnętrzne i niezbyt często są one weryfikowane pod względem poprawności merytorycznej czy zgodności z prawdą. Jak więc wygląda cywilnoprawna odpowiedzialność wydawcy za publikacje, których treść jest wadliwa? Chodzi o treści wprowadzające w błąd, informacje niezgodne z rzeczywistym stanem rzeczy lub naruszające obowiązujące prawo. Treści rozpowszechniane są w czasopismach, książkach, mapach, klipach audio czy wideo, na CD-ROM czy DVD. W polskiej praktyce wyraźnego znaczenia nabrała jedynie odpowiedzialność wydawcy za publikowanie treści niezgodnych z prawem, przy czym pierwszorzędne znaczenie przypisuje się odpowiedzialności za naruszenie dóbr osobistych. W literaturze prawniczej USA wymienia się następujące okoliczności, kiedy wydawca będzie ponosił odpowiedzialność za wadliwą treść publikacji: wydawca jest zarazem autorem lub współautorem publikacji, treść ma charakter zniesławiający, wydawca zagwarantował prawdziwość informacji, treść jest jedynym źródłem informacji dla użytkownika, a błędy mogą go narazić na ryzyko szkody.

„Kodeks spółek handlowych w orzecznictwie Sądu Najwyższego przed 2004 r.” jest przedmiotem rozważań Konrada Osajdy. Powrót do gospodarki kapitalistycznej spowodował „odkurzenie” nieużywanych praktycznie (a częściowo nawet uchylonych) aktów normatywnych z czasów II Rzeczypospolitej. Zaowocowało to przyjęciem dwóch aktów normatywnych: kodeksu spółek handlowych oraz prawa upadłościowego i naprawczego. Teraz

zaczyna się okres, kiedy sprawy – na tle nowych przepisów – trafiają na wokandę Sądu Najwyższego i zaczynają „obracać” orzecznictwem sądowym. Emilia Kulińska dokonuje „Przeglądu orzecznictwa antymonopolowego z 2004 r.”. Zwraca uwagę na najciekawsze orzeczenia wydane przez Sąd Najwyższy oraz Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów. Poszczególne rozdziały przeglądu: nakładanie kary na przedsiębiorcę, stwierdzenie nadużywania pozycji dominującej, charakter postępowania przed sądem antymonopolowym itp.

Przegląd Prawa Handlowego, nr 1, 2005 r.

„Zasada jednakowego traktowania udziałowców spółki kapitałowej” jest przedmiotem rozważań Michała Romanowskiego. Autor podkreśla, że wprowadzenie w art. 20 k.s.h. jako normy prawnej zasady jednakowego traktowania udziałowców spółki kapitałowej ma praktyczne znaczenie i jest ona coraz częściej powoływana w sporach sądowych dotyczących ważności uchwał walnych zgromadzeń spółek akcyjnych. Bezpośrednią przyczyną wprowadzenia tej zasady był art. 42 drugiej dyrektywy Rady Wspólnot Europejskich, który stanowi, że państwa członkowskie zagwarantują równe traktowanie akcjonariuszy, którzy znajdują się w takim samym położeniu.

Katarzyna Bilewska w artykule „Tworzenie spółki europejskiej – holding” pisze o założeniu tzw. *Societas Europaea* (SE), której sposób utworzenia określa rozporządzenie Rady Unii Europejskiej nr 2157/2001 w sprawie statusu spółki europejskiej. Procedurę założenia spółki europejskiej jako spółki holdingowej można podzielić na następujące etapy: czynności przygotowawcze, podjęcie uchwały o założeniu SE przez walne zgromadzenie wspólników, wniesienie akcji lub udziałów przez wspólników spółek założycielskich, ogłoszenie i rejestracja. Artykuł Krystyny Szczepanowskiej-Kozłowskiej „Prawo patentowe w UE – dodatkowe świadectwo ochronne” dotyczy rozporządzenia Rady nr 1768/92 o stworzeniu dodatkowego świadectwa ochronnego dla produktów leczniczych. Jest to akt prawny regulujący w sposób jednolity przepisy prawa patentowego Unii Europejskiej. Powstało nowe prawo wyłączne, którego istotą jest przedłużenie ochrony patentowej niektórych kategorii wytworów. Innowacyjne produkty lecznicze chronione są patentami, ale uzyskanie wyłączności patentowej w przypadku produktów leczniczych pozostaje bez wpływu na możliwość wprowadzenia danego produktu leczniczego na rynek i korzystania w ten sposób z chronionej patentem wyłączności. Dopiero wtedy, gdy produkt leczniczy zostanie dopuszczony do obrotu przez stosowne organy administracyjne danego państwa, uprawniony z patentu może wprowadzać je do obrotu i tym samym podjąć działania zmierzające do korzystania z uzyskanej wyłączności.

Monitor Prawniczy, nr 3, 2005 r.

Magdalena Szydłowska zajmuje się „Ustrojem rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków” – wprowadzonym ustawą z 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych ustaw. Tłem dla tych rozważań jest polskie prawo rodzinne; autorka przedstawia też krótką charakterystykę rozwiązań dotyczących rozdzielności majątkowej, które zostały przyjęte w innych krajach. Rozdzielność majątkowa z wyrów-

naniem dorobków jest modyfikacją podstawowego modelu rozdzielnosci majątkowej. W innych krajach funkcjonuje pod nazwą *ustroju wspólności zysków* (Szwajcaria) czy też *podziału dorobku na wypadek ustania małżeństwa*. Można więc traktować rozdzielnosc majątkową jako zasadę w czasie trwania tego ustroju i wyrównanie przyrostu wartości majątków małżonków po jego zakończeniu.

„Przejsie wkładu na spółkę z ograniczoną odpowiedzialnością” jest przedmiotem rozważań Radosława L. Kwaśnickiego i Jarosława Sroki. Jest to próba dookreślenia momentu przejścia przedmiotu wkładu na spółkę – ze szczególnym uwzględnieniem prawa własności nieruchomości i prawa użytkowania wieczystego. Ma to doniosłe znaczenie teoretyczne i praktyczne. Pomijając postulat pewności obrotu, dokładne ustalenie momentu przejścia wkładu na spółkę ma również duże znaczenie m.in. z punktu widzenia przepisów o odpowiedzialności. I to zarówno wspólnika wnoszącego wkład, jak i członków zarządu spółki.

***Biuletyn Biura Informacji Rady Europy*, nr 2, 2004 r.**

Wybór orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach polskich, tom II, poprzedzony został opracowaniem Łucji Miary pt. „Monitoring Rady Europy – złożoność mechanizmów kontrolnych”.

Rada Europy, zrzeszająca 46 państw, powstała w 1949 r. w celu zjednoczenia Europy wokół wspólnych wartości, gwarantujących pokój i stabilność kontynentu, takich jak demokracja, prawa człowieka i rządy prawa.

Kontrolę wykonywania wszystkich zobowiązań, jakie przyjmują na siebie państwa, przystępując do Rady Europy i do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka, można podzielić na dwie podstawowe kategorie: kontrolę sądową, pełnioną przez Europejski Trybunał Praw Człowieka, oraz kontrolę pozasądową – pełnioną przez mechanizmy kontrolne powielane przez wiele konwencji Rady Europy i polegającą na szeroko pojętym monitoringu w państwach członkowskich sytuacji prawnej i faktycznej. Komitet Ministrów i Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy przeprowadzają przy tym tzw. monitoring polityczny. W 1989 r. decyzją Rady Europy nastąpiło otwarcie na nowe demokracje Europy Środkowej i Wschodniej oraz określono współczesną rolę procedur monitoringowych. W Wiedniu w 1993 r. na szczycie Szefów Państw i Rządów Rady Europy ustalono minimalne wymagania, jakie musi spełniać państwo ubiegające się o członkostwo oraz zdecydowano podjąć środki gwarantujące „pełne przestrzeganie zobowiązań podjętych przez wszystkie państwa członkowskie Rady Europy”. Autorka opisuje z kolei poszczególne procedury monitoringu: Komitetu Ministrów, na podstawie Deklaracji 1994, postakcesyjny, Zgromadzenia Parlamentarnego. Kontrolę sądową nad wykonywaniem zobowiązań wynikających z Europejskiej Konwencji Praw Człowieka powierzono Europejskiemu Trybunałowi Praw Człowieka. Największe znaczenie w systemie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka ma bezprecedensowe przyznanie jednostce indywidualnego prawa do skargi przeciw państwu. Dzięki niemu 800 milionów Europejczyków ma bezpośredni dostęp do międzynarodowego organu sądowego, który stoi na straży ich podstawowych praw i wolności. Wyroki Trybunału są wiążące dla stron, a nad ich egzekucją czuwa Komitet Ministrów Rady Europy. Protokołem nr 14 do Europejskiej Konwencji Praw Człowieka przyznano Trybunałowi szereg proceduralnych ułatwień: wzmocniono system filtracyjny Trybunału, wprowadzono nowe kryteria dopuszczalności skargi, ustalono nowy sposób postępowania z powtarzającymi się skargami. Przykła-

dem sprawy-„klonu”, wynikającej z nieprawidłowości prawnych w systemie krajowym, jest 168 skarg o tzw. mienie zabużańskie. W Biuletynie przedstawiono wyrok w sprawie „Broniowski przeciwko Polsce”, rozpatrzonej już wg nowych zasad.

Biuletyn Biura Informacji Rady Europy, nr 3, 2004 r.

Tom III pt. „Wybór orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawach polskich” rozpoczyna artykuł Zdzisława Galickiego „Prawnomiędzynarodowe aspekty sprawy *mienia zabużańskiego*”. Roszczenia z tym związane stanowią od dłuższego czasu przedmiot powszechnego zainteresowania. Dlaczego problemy majątkowe osób przesiedlonych ponad pół wieku temu trzeba rozstrzygać na forum międzynarodowym i dlaczego niemożliwe było zaspokojenie tych roszczeń przez właściwe organa państwa polskiego? Sprawa tzw. mienia zabużańskiego doczekała się już bardzo obszernego orzecznictwa w ramach wszystkich instancji sądownictwa powszechnego, łącznie z Sądem Najwyższym i Naczelnym Sądem Administracyjnym; była również przedmiotem wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 19 grudnia 2002 r. Problematyka prawna tej sprawy jest bardzo złożona i wymaga analizy z punktu widzenia prawa konstytucyjnego, cywilnego i międzynarodowego. W 2002 r. sprawą „mienia zabużańskiego” zajął się Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu (J. Broniowski przeciwko Polsce). W swej decyzji o dopuszczeniu ww. skargi Trybunał stwierdził, że „...w myśl układów republikańskich z 1944 r. Polska przyjęła na siebie obowiązek kompensacji osób repatriowanych za utratę mienia ruchomego i nieruchomego, które musiały one pozostawić przy ewakuacji do Polski”. Uznał także za niesporne, iż obowiązek ten „...został następnie inkorporowany przez polskie prawo w formie uprawnienia do zaliczenia wartości pozostawionego mienia na poczet ceny lub opłaty za wieczyste użytkowanie mienia – łącznie z ziemią, budynkami mieszkalnymi i gospodarczymi – nabywanego od państwa”.

„Układy republikańskie” to zawarte w 1944 r. umowy międzynarodowe pomiędzy PKWN a rządami: Ukraińskiej SRR, Białoruskiej SRR i Litewskiej SRR o ewakuacji z ich terenów obywateli polskich. 22 czerwca 2004 r. Trybunał Europejski wydał wyrok merytoryczny w sprawie wspomnianej skargi J. Broniowskiego. Ma on charakter precedensowy, a w wyroku Trybunał jednogłośnie stwierdził, że „...nastąpiło naruszenie artykułu 1 Protokołu Nr 1 do Europejskiej Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności” oraz uznał, że „...powyższe naruszenie miało swój początek w systemowym problemie, związanym z wadliwym działaniem krajowej legislacji i praktyki, spowodowanym brakiem ustanowienia skutecznego mechanizmu dla wykonania *prawa do zaliczenia* skarżących osób zabużańskich”. Biuletyn nr 3 zawiera również analizę Adama Wiśniewskiego nt. „Orzecznictwa strasburskiego w sprawach przeciwko Polsce dotyczących art. 10 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka” (ochrona wolności wypowiedzi). W drugiej części Biuletynu przedstawiono kilkanaście wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z roku 2003 w sprawach konkretnych osób, które wniosły skargę przeciwko Polsce.

Opracowała: *Agnieszka Metelska*